

Nr 23

Utlåtande i anledning av väckta motioner om inflytande för de anställda över enskilda företag och om inflytande för de anställda över statliga företag.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 133 av herrar Lager och Adolfsson samt II: 172 av herr Hermansson m. fl. föreslås, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om en sådan översyn och förändring av lagen om aktiebolag att de anställda kan ges insyn i och inflytande över företagens skötsel.

I de likalydande och likaledes till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 134 av herrar Lager och Adolfsson samt II: 173 av herr Hermansson m. fl. hemställs, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om snabb utredning och praktiska åtgärder för att inom statsföretagen ge bestämmanderätt åt de anställda.

Utskottet har upptagit motionerna till samtidig handläggning.

I motionerna I: 133 och II: 172 anföres, att en av de viktigaste demokratiseringsfrågorna är frågan om arbetarnas och tjänstemännens inflytande över de företag där de ger sin arbetskraft. Denna fråga ställer problemen om vittgående ändringar i de nu rådande ägandeförhållandena.

Vissa ändringar i fråga om de anställdas trygghet har skett genom överenskommelserna om permitteringslön och avgångsvederlag, men på den viktigaste punkten, den om de anställdas inflytande över företagen, har ingenting ändrats. Den vanligaste invändningen är att dessa frågor tillhör områden, där arbetsmarknadens parter möts och som statsmakterna skall undvika. Ibland hänvisas till företagsnämnderna. Dessa är emellertid inte förankrade i lagstiftning, och deras befogenhet är ytterst begränsad.

Som det nu är ligger bestämmanderätten helt i kapitalägarnas händer, och deras ställning skyddas bl. a. av lagen om aktiebolag, som därför bör omarbetas. Om produktionsutvecklingen skall kunna upprätthållas blir det ofrånkomligt med tidsenliga former för ägandeförhållandena.

Sådana statsföretag som SJ, postverket, televerket etc. berörs inte av ändringar i aktiebolagslagen, vilken ej heller förbjuder statens bolag, såsom LKAB och NJA, att ge sina anställda bestämmanderätt i företagen. Om de samhällliga företagen började praktisera företagsdemokrati skulle det få avsevärda konsekvenser även för den privatägda sektorn. De an-

Bihang till riksdagens protokoll 1965. 11 saml. Nr 23

ställas bestämmanderätt skulle stimulera till bästa möjliga produktionsresultat.

I motionerna I: 134 och II: 173 hänvisas till motiveringen i motion I: 133.

Beträffande motiveringen får utskottet i övrigt hänvisa till motion I: 133.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från statskontoret, järnvägsstyrelsen, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Landsorganisationen (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO) och Luossavaara—Kirunavaara AB (LKAB).

Statskontoret framhåller, att det pågår en snabb utveckling bort från det hittills tillämpade systemet, att verksledningens beslut fattas av verkschefen enrådigt eller med deltagande av chefstjänstemännen i plenum, till lekmanastyrelser, sammansatta på olika sätt. I många fall är huvudsyftet med urvalet av styrelseledamöter att bereda plats för vissa intressen, men i andra fall har man direkt tagit avstånd från en sådan princip. Tjänstemän ingår endast undantagsvis i lekmanastyrelserna. Kontoret förordar för sin del lekmanastyrelser, som kan motverka byråkratisk trångsyn och ensidighet. Kontoret finner det angeläget framhålla, att de olika personalkategorierna inom de statliga företagen ges möjlighet att få sina synpunkter beaktade i avsevärd omfattning. En ändamålsenlig form för kontakt mellan personalen och företagsledningen är företagsnämnderna, vilka successivt konsolideras och för vilka en ytterligare utveckling torde vara möjlig.

Statskontoret avstyrker motionerna.

Järnvägsstyrelsen utgår ifrån att motionärerna med uttrycket »bestämmanderätt» åsyftar »medbestämmanderätt», d. v. s. en rätt för de anställda att delta i beslutsprocessen och fortsätter: »Det torde numera vara allmänt vedertaget att medbestämmande måste principiellt motsvaras av *medansvar*, och innan det klarlagts hur ett sådant medansvar skall kunna utkrävas är det enligt styrelsens mening icke möjligt att ha någon uppfattning om effekten av medbestämmandet. Däremot ställer det sig annorlunda med *medinflytandet*, d. v. s. insyn i och information om företags skötsel och möjligheten att i samband därmed framföra synpunkter.»

Styrelsen omnämner därefter en rad organ, som tillskapats inom styrelsens förvaltningsområde, där personalen har möjlighet att öva inflytande, såsom s. k. förordsfullmäktige, utbildningsnämnd, skydds- och säkerhetskommittéer, utredningskommittéer m. m. Ett samarbetsorgan av särskild typ är företagsnämnderna, vilkas befogenheter visserligen är begränsade men dock utgör en utmärkt form för information och i sin mån samråd. Styrelsen finner därför att inom SJ de anställda utövar ett icke föraktligt medinflytande på beslutsprocessen. Utvecklingen fortsätter, och en utredning synes endast kunna blotta de trots allt kvarstående motsättningarna mellan arbetsgivar- och arbetstagarintressen.

SAF anser, att motionärernas påstående att de anställda »är uteslutna

från allt inflytande» över de företag där de arbetar är en grov karikatyr av verkligheten. Frågan är emellertid ytterligt komplicerad, och ändringar i aktiebolagen torde icke vara ägnade att främja en lugn utveckling.

SAF avstyrker motionerna.

LO hänvisar till överenskommelsen mellan LO och SAF om anställningstryggheten. Förslag till åtgärder för att öka och fördjupa de anställdas inflytande i företagen kommer att aktualiseras. LO är emellertid icke beredd att nu precisera sin ståndpunkt.

I fråga om den industriella demokratien inom statlig affärsverksamhet förbereder en kommitté inom Statstjänarkartellen förslag till revision av överenskommelsen om företagsnämnder inom statsförvaltningen.

LO anser sig icke ha anledning att påkalla de begärda utredningarna.

TCO anser, att hithörande frågor bör behandlas i första hand genom förhandlingar och överenskommelser mellan berörda parter på arbetstagar- respektive arbetsgivar- sidan, och anser ej utredning påkallad.

SACO har samma uppfattning och finner ingen anledning att tillstyrka motionerna.

LKAB framhåller att den s. k. företagsdemokratien befinner sig i ett utvecklingsskede och att olika avsnitt är under behandling på såväl arbetsgivar- som arbetstagersidan. En fortsatt behandling av frågorna i denna ordning synes vara att föredraga framför lagstiftning eller i annan ordning av riksdagen fastställda normer för verksamheten.

Utskottet

Motionärerna föreslår utredningar och åtgärder i syfte att ge anställda i privata företag insyn i och inflytande över företagets skötsel samt att inom statsföretag ge bestämmanderätt åt de anställda.

Huvudorganisationer på arbetsmarknaden har i yttranden över motionerna framhållit att överväganden i hithörande olika frågor för närvarande sker inom organisationerna samt att dessa frågor för att ge bästa möjliga resultat bör behandlas i första hand genom förhandlingar och överenskommelser mellan berörda parter. I fråga om statsföretagen har i yttrandena bl. a. anförts att företagsdemokratien befinner sig i ett utvecklingsskede där olika avsnitt är under behandling på såväl arbetsgivar- som arbetstagersidan. En fortsatt behandling av frågorna i denna ordning anses vara att föredraga framför lagstiftning eller i annan ordning av riksdagen fastställda normer för verksamheten.

Utskottet delar den uppfattning som sålunda uttryckts i remissyttrandena.

Med hänsyn härtill finner utskottet icke i de i motionerna föreslagna utredningarna och åtgärderna påkallade utan hemställer,

att de likalydande motionerna I: 133 och II: 172 samt de likalydande motionerna I: 134 och II: 173 icke må för-
anleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 6 april 1965

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Eric Gustaf Peterson, Hellebladh, Nyman, Axel Kristiansson, fru Hultell*, herrar Helge Karlsson*, Wååg* och Blomquist;

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm, fru Jäderberg, herrar Hamrin i Kalmar*, Svensson i Kungälv, Dickson, Lundmark*, Rimås, Wikner, Börjesson i Glömminge*, Gustafsson i Uddevalla* och Nilsson i Agnäs.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.